

Colijn en de Gouden Standaard

In 1936 moest minister-president H. Colijn na lang tegenstribbelen afscheid nemen van wat hij elf jaar eerder trots had hersteld: de Gouden Standaard. Over de wijsheid van het al dan niet vasthouden aan die koppeling van de Nederlandse gulden aan het goud bestond veel discussie.

De Gouden Standaard is een systeem waarbij de waarde van valuta wordt uitgedrukt in een vast gewicht aan goud. Deelnemende landen hebben daardoor onderling vaste wisselkoersen. Als garantie dienen de centrale banken voldoende reserves aan te houden van het edelmetaal of van andere door goud gedekte valuta.

Evenals veel andere West-Europese landen had Nederland in de jaren zeventig van de negentiende eeuw de Gouden Standaard ingevoerd, maar tijdens de Eerste Wereldoorlog had het, net als de rest, de koppeling opgeschort. In 1925 herstelde Nederland haar, kort na Duitsland en tegelijk met Groot-Brittannië. ARP-leider Hendrik Colijn was op dat moment minister van Financiën in het kabinet-Ruijs de Beerenbrouck II en hij ging er prat op dat deze herinvoering vooral te danken was aan het stringente bezuinigingsbeleid dat hij had gevoerd.

Als antwoord op de in 1929 uitgebroken wereldcrisis lieten in september 1931 Groot-Brittannië en de Scandinavische landen het goud weer los, waarna hun valuta soms wel een kwart aan waarde verloren. Andere landen wereldwijd volgden. De kabinetten-Ruijs de Beerenbrouck III (1929-1933) en -Colijn II en III (1933-1937) besloten dat niet te doen, met als hoofdargu-

ment dat devaluatie muntvervalsing was. Op het laatst maakten alleen Frankrijk, Zwitserland en Nederland nog deel uit van het 'goudblok'.

Gevolg was een dure gulden, die de Nederlandse concurrentiepositie ondermijnde. Om daaraan het hoofd te bieden, kozen de kabinetten-Colijn 'aanpassing', oftewel verlaging van lonen en uitkeringen, om langs die weg het prijspeil te drukken. Vooral ambtenaren, leraren en steuntrekkers werden ervan de dupe, terwijl het economisch contraproductief was, omdat het hun koopkracht drukte. Dat was ook het effect van andere bezuinigingen die de regering nodig achtte. Sluitende staatsbegrotingen bleven voor hen een eis. Colijn bleef doof voor de veelal liberale en sociaaldemocratische economen, ondernemers en politici die juist devaluatie begonnen te bepleiten, overigens vaak op persoonlijke titel omdat hun partijen verdeeld waren. Ook in katholieke kring groeide gaandeweg de weerstand tegen het regeringsbeleid. Dit zette de verhouding tussen katholieken en protestanten onder druk. Maar voor de consequentie van een breuk met ARP en CHU – een coalitie met de SDAP – schrok men uiteindelijk nog terug. RKSP-minister van Financiën M.P.L. Steenberghe moest daarom in 1935 het veld ruimen, nadat hij in het kabinet tevergeefs had gepleit de deva-

luatie van de Belgische frank te volgen.

Pas nadat Frankrijk op vrijdag 25 september 1936 tot devaluatie overging en de Nederlandse regering een dag later vertrouwelijk vernam dat Zwitserland het Franse voorbeeld zou volgen, zwichtte de regering. Op zondagochtend 27 september werd wereldkundig dat Nederland als laatste de Gouden Standaard had verlaten. In de navolgende dagen verloor de gulden ongeveer 20 procent aan waarde en kon Nederland weer aansluiting gaan zoeken bij de opgaande trends in de wereldeconomie.

Tijdgenoten en historici hebben volop gediscussieerd over de vraag hoe verstandig het was zo krampachtig vast te houden aan de Gouden Standaard. De gangbare visie is nu dat de economische en sociale gevolgen ernstig waren en dat Nederland, als het wordt afgezet tegen landen die al in 1931 het goud loslieten maar economisch goed vergelijkbaar waren, het qua intensiteit en duur van de crisis aanzienlijk slechter heeft gedaan. Daartegenover staat dat Colijn met zijn imago van sterke man en verdediging van de 'gave gulden' en dus van spaaren pensioengelden extreem rechts in Nederland wind uit de zeilen lijkt te hebben genomen.

Paul Werkman

1936

Literatuur

Griffiths, R.T. e.a. (1987). *The Netherlands and the gold standard, 1931-1936. A study in policy formation and policy.* Amsterdam: Springer.

Langeveld, H.J. (1998). *Dit leven van krachtig handelen. Hendrikus Colijn 1869-1944. Deel één 1869-1933.* Amsterdam: Balans.

Langeveld, H. J. (2004). *Schipper naast God. Hendrikus Colijn 1869-1944. Deel twee 1933-1944.* Amsterdam: Balans.

Zanden, J.L. van (1988). *De dans om de gouden standaard. Economisch beleid in de depressie van de jaren dertig.* Amsterdam: Vrije Universiteit.